

Kiltsi punakaardi tegevusest

A. MUSTASSAAR

ju ka nende «noorus», mille eest sai siis ühiselt võideldud.

Nüüd on möödunud sellest juba 40. aastat, aga need töörohked päevad on endise värskusega püsima jäänud mu vaimusilma ette. Justkui alles

Mustassaar, Aleksander Hansu p. sündis 1893. a. Virumaal. 1910. a. asus tööle Nõmme villa vabrikusse, kust sakslaste tulekul 1918. a. veebruaris oli sunnitud lahkuma ja koos teiste punakaartlastega taganema Nõukogude Venemaale, kus kuni 1922. aastani võitles punakaartlasena kodusõja rinnetel. Hiljem töötas edukalt põllumajanduses ja kullakaevandustes. 1946. aastal pöördus tagasi Eestisse ning asus elama Kiltsi alevisse. Töötas praegu Kiltsi heinvaru punktis.

Sündisin Kiltsis. Siin hakkasin ma varakult leivakannikat teenima ning astusin ka võitlusse töörahva parema tuleviku eest. Neil nooruspäevadel, 1917. aasta sügis-talvel, sai igalpool täie jõuga abiks oldud. Ei siis hoolitud ööst ega päevast, oli tarvis, sai tehtud ja mitte «kuidagimoodi», vaid ikka suure hoo ja püüdlikkusega. Mis meid noori rääkida, isegi eakad inimesed olid siis tulvil nooruslikku energiat, oli see

eile oli see 1917. aasta novembrikuu vihmane õhtupoolik, kui me ümbruskonna töölised kogunesime Väike-Maarja seltsimajja esimesele vabale töörahva koosolekule. Siin sai valitud Vao valla tööliste saadikute nõukogu, kelle esimeheks valiti Peeter Vettik, kes elab praegu Tallinnas. Sekretäriks palkasime Johan Martinsoni (elab praegu Alma-Atas), tema abiks Anette Meerbachi (praegu Siim, elab Tallinnas). Mind ja Emilie

Kööki valiti Rakvere kreisi nõukogusse.

Väike-Maarja nõukogus olin ma tegev punakaardi organiseerimisega. 1917. a. lõpul valiti mind maarahva saadikute kongressile, mis toimus vastavatud Olevi rahvamajas. Teisi saadikuid Väike-Maarjast enam ei mäleta. Tol korral käisin ka Anveldi jutul. Ta oli väga lahke ja vastutulelik. Hiljem kohtusin temaga korduvalt Moskvas Eesti klubis.

Vallas loodava punakaardi tarvis sain sel korral Tallinnast kasti jaapani vintpüsse ja padruneid. Aasta lõpul oli meil loodud juba arvukas punakaardi salk, umbes 70 meest Vao vallas asuvate Kiltsi piimavabriku ja lihakarni töolistest ning Kiltsi, Kaarma, Äntu, Vao, Ärina, Koonu ja Triigi mõisa töolistest. Mõisatest kuulusid punakaardi ridadesse peasjalikult mõisakomiteede liikmed (nii nimetati sel ajal mõisatöölise poolt mõisate ülevõtmisel valitud mõisate juhtimise organeid). Üks agaramaid punakaardi

organiseerijaid oli, nagu veel mäletan, Kaarma mõisakomitee esimees Eigi, kes kuuldavasti 1918. a. sai surma võitluses inglaste vastu Arhangeliski all. See endine tsaararmee paelamees rakendas kõik vabad minutid selleks, et õpetada meestele relvade käsitsemisest ja isegi mõningal määral lahingutaktikat.

Aleksander Mustassaar. Kiltsi punakaardi organiseerija ja aktiivne nõukogude tegelane 1917. a.

Minu rühmas oli 19 punakaartlast. Mitmed neist olid endised eesti polgu soldatid, kes kogu oma relvastusega as-

tusid punakaarti, et võidelda ühiselt kõigi töörahva vaenlaste vastu. Meie punakaardisalgad tegutsesid võrdlemisi energiliselt. Kontrrevolutsiooniliste hallparunite juures panime toime läbiotsimisi, võtsime neilt ära sõjariistu, aitasime kohalikel nõukogudel üle võtta ettevõtteid ja asutusi. Nii võeti punakaardi abil üle Kiltsi lihakarn, Nõmme villa-veski, Väike-Maarja ühisuse pood, paljastati salaviina vabrikuid. Ka mõisad said üle võetud, neid oli selles ümbruses 16. Erilist vastupanu mõisate ülevõtmisel meile ei avaldatud. Nähtavasti avaldas mõisnikele mõju nende lindpriiks kuulutamine, mispärast me võisime neid igal ajal areteerida ja vastutusele võtta. Sellel kartusel olid nad aegsasti jalga lasknud ja hoidusid avalikust vastutöötamisest eemale. Mäletan, kuidas kord punakaartlased areteerisid Kaarma mõisa lähedal, kus asus sel ajal valla punakaardi staap, Väike-Maarja pastor Eberhardti kellegi vööra naise seltsis. Mulle teatati ühest punakaardi valvepostist sellest juhtumist telefoniga.

(Järgneb)